

Nr 511.

Av herr **Jacobson** i Vilhelmina m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 129, angående upplåtelsevillkoren för kronotorp m. fl. lägenheter, m. m.

Såsom framgår av proposition nr 129 har 1948 års kronolägenhetsutredning under hösten 1949 avgivit ett betänkande angående upplåtelse av kronotorp m. fl. lägenheter. Utredningen har föreslagit mer eller mindre långtgående åtgärder för att rationalisera ifrågavarande upplåtelseformer och sanera bosättningsförhållandena på kronoparkerna. I den mån lägenhetshavarna ej kunna garanteras arbete på kronans skogar och sålunda ej kunna underkastas 1943 års bestämmelser om kronotorp, skola lägenheterna enligt utredningens förslag iordningställas med hjälp av särskilda bidrag av statsmedel. Emellertid förutsätter utredningen, att en del ställen böra nedläggas och att det allmänna i så fall bör animera härtill genom att bevilja flyttningsbidrag. Vidare böra de, som så önska, på förmanliga villkor få inlösa sina ställen med äganderätt. Genom dessa och andra förslag har utredningen avsett att genom en brett upplagd aktion bringa ur världen de missförhållanden, som behäfta bosättningen på kronoparkerna och upplåtelsevillkoren för lägenheterna på dessa.

De i ärendet hörda myndigheterna och organisationerna ha i stort sett givit sin anslutning åt utredningens förslag. Endast statskontoret har — med de utgångspunkter detta ämbetsverk gjort till sina och utan kännedom om de föreliggande problemen — intagit en negativ ställning till de framlagda förslagen.

Även den nu framlagda propositionen karakteriseras av bristande förståelse för de ekonomiska och sociala synpunkter, som måste anläggas på bosättningen inom inre Norrlands skogsbygder, för att befolkningen inom dessa områden skall kunna leva på en önskvärd standard och för att skogsbruket i framtiden skall kunna påräkna tillgång till erforderlig arbetskraft.

På de viktigaste punkterna — sanering av kvarvarande bosättning, animerande av avflyttning från dåliga ställen samt underlättande av friköp — har propositionen sålunda intet eller endast föga att erbjuda.

I propositionen tillbakavisas utredningens förslag, att lägenheter, å vilka 1943 års kungörelse ej är tillämplig, skola iståndsättas med stöd av en

byggnadshjälp från domänverket, motsvarande 80 eller, i vissa fall, högst 90 procent av kostnaderna. Utbetalandet av dylik byggnadshjälp har av utredningen förutsatts skola medföra en höjning av årsavgiften efter vissa grunder. Departementschefen har ej funnit tillräckliga skäl föreligga att tillämpa andra bidragsregler än dem, som gälla eller komma att gälla för bostadslägenheter i allmänhet i ifrågavarande delar av landet. Enligt departementschefens mening har den omständigheten, att innehavarna av ifrågavarande lägenheter ej kunna ställa säkerhet i form av in-teckning för erhållna lån, beaktats redan vid utformningen av nu gällande allmänna bestämmelser om statligt stöd till åtgärder för bostadsförbättring, och hinder föreligger sålunda ej för dem att erhålla sagda stöd. Departementschefen har alltså icke godtagit de skäl, som utredningen framfört till förmån för en särskild byggnadshjälp och vilka i betänkandet formulerats på följande sätt:

Att ett stort behov av iståndsättningsåtgärder på kronolägenheterna i norra Sverige föreligger, har redan konstaterats i den utredning, som föregick 1943 års beslut om ändrade upplåtelsegrunder. Sedan dess har byggnadsbeståndet förbättrats på en del lägenheter i samband med att dessas innehavare övergått till de nya bestämmelserna. I fråga om övriga lägenheter ha knappast några förbättringar kommit till stånd, utan byggnadsbeståndet har i stället ytterligare försämrats. Byggnaderna befinna sig sålunda ofta i ett mycket otillfredsställande skick. Såväl bostäder som ladugårdar äro i behov av genomgripande förbättringar, varvid hel nybyggnad stundom kan behöva komma till stånd. Det är givetvis önskvärt, att byggnaderna på kronolägenheter lika väl som på andra lägenheter komma att uppfylla kraven på en hälsosam och tillräckligt rymlig bostad samt i andra hand även att de utrustas med elektriskt ljus, vatten och avlopp samt eventuellt andra anordningar för ökande av trivseln och underlättande av hushållarnas arbetsbörda.

Det kan förutsättas, att innehavare av kronolägenheter icke annat än i undantagsfall förfoga över tillräckliga medel för att på egen bekostnad kunna iståndsätta sina lägenheter. Ej heller kunna de byggnadsbidrag, varom bestämmelser meddelats i äldre författningar för de olika typerna av kronolägenheter, förslå till att tillnärmelsevis täcka kostnaderna därför. Detsamma gäller den subvention, som skulle kunna erhållas enligt de allmänna författningarna om egnahems- och förbättringslån, åtminstone i den mån lägenhetshavarna ej ha stora familjer, för vilka familjebostadsbidrag kunna påräknas. Härtill kommer att de nuvarande kraven på säkerhet lägga hinder i vägen för subventionens utnyttjande, vilket sammanhänger med att lägenheterna endast innehavas med nyttjanderätt. Med hänsyn till det nu anförda och till att det här är fråga om personer, med vilka staten tidigare träffat överenskommelse om deras bosättning och bostadsförhållanden, anse vi nödvändigt, att särskilda anordningar träffas för att från statens sida underlätta ett iståndsättande av ifrågavarande lägenheter.

Departementschefen synes icke ha tillmätt den saken någon betydelse, att det här gäller bebyggelse, som ligger på *kronans* mark, och att ifråga-

varande lägenhetshavare, enligt vad som refererats på s. 20 i propositionen, äro sämre ställda än någon annan kategori av arrendatorer i fråga om möjligheterna att få sitt byggnadsbestånd förbättrat. Man kan fråga sig om det är staten värdigt att begära, att lägenhetshavarna skola nedlägga stora belopp — anskaffade genom lån — för att förbättra staten tillhöriga lägenheter (enskilda företag få vara beredda att investera betydande summor för att iståndsätta bostäder åt arrendatorer och arbetare). För övrigt äro de i propositionen förutsatta möjligheterna för ifrågavarande lägenhetshavare att erhålla lån enligt allmänna bestämmelser om statligt stöd till åtgärder för bostadsförbättring ganska tveivelaktiga. För att egnahemslån skall kunna utgå enligt gällande kungörelse om egnahemslån och förbättringslån, förutsättes att lägenhetshavaren har äganderätt till husen. Så är emellertid ej fallet beträffande dessa kronolägenheter. För övrigt förutsättes också för att egnahemslån utan inteckningssäkerhet skall kunna utgå, att det är fråga om en familj med minst två minderåriga barn samt att s. k. familjebostadsbidrag kan antagas komma att utgå under minst 10 år. Det är uppenbart, att dessa förutsättningar icke föreligga i fråga om många av de kronolägenheter, som nu äro i behov av förbättring. Emellertid hänvisar departementschefen även till att 1948 års sakkunniga för vissa bostadsförbättringsfrågor den 5 december 1949 avgivit betänkande angående åtgärder för förbättring av bostadsförhållandena på vissa orter med särskilt höga byggnadskostnader och att detta betänkande »för närvarande behandlas inom socialdepartementet». I själva verket förefinnes ej något direkt samband mellan frågan om formerna för sanering av kronolägenheter samt eventuella åtgärder för att, vare sig det gäller självägda ställen eller sådana, upplåtna med nyttjanderätt, täcka en del av den höjning av byggnadskostnaderna i Karesuando m. fl. kommuner, som föranledes främst av tyngande transportkostnader. Beträffande departementschefens uttalande, att nyssnämnda betänkande skulle vara föremål för behandling inom socialdepartementet, synes detta ej vara fallet, enär frågan ej på något sätt berörts i den nyligen framlagda propositionen, nr 144, angående anslag till främjande av bostadsförsörjningen för budgetåret 1950/51 m. m. I detta sammanhang kan också nämnas, att bostadsstyrelsen i sitt utlåtande över kronolägenhetsutredningens betänkande förklarar sig ej ha anledning till erinran mot en byggnadshjälp utformad enligt de grunder sistnämnda utredning föreslagit.

Av vad nu sagts synes framgå att de skäl, som i propositionen anförts mot ett genomförande av utredningens förslag om byggnadshjälp åt lägenhetshavare, icke äro hållbara.

För att underlätta och påskynda en avflyttning från kronolägenheter, som böra nedläggas, skall enligt utredningens förslag kunna utgå flyttningsbidrag med 4 000 kronor (inberäknat avträdesersättning i den mån

denna är lägre än nämnda belopp). Departementschefen anser bidraget högst böra utgå med 2 000 kronor (exklusive avträdesersättning). En sådan minskning i möjligheten att erhålla hjälp till flyttning och bosättning på annan plats, som en sådan ändring i förhållande till utredningens förslag kan innebära i många fall, kan leda till att någon flyttning ej blir av. Det kan erinras om vad utredningen anfört därom att, i den mån tanken på ett flyttningsbidrag på 4 000 kronor kan förmå en innehavare av en lägenhet, som inte ger försörjningsmöjligheter, att överflytta till ett bättre jordbruk eller till annan förvärvsverksamhet, den fördel som ur olika synpunkter vinnes härigenom kan vara betydligt mer värd än som svarar mot en utgift för staten av den av utredningen föreslagna storleksordningen.

Departementschefen har ej heller föreslagit någon åtgärd för att underlätta friköp av kronolägenheter, där lägenhetshavare så önska och hinder ej föreligga ur statens synpunkt.

De i propositionen framlagda förslagen kunna även föranleda erinringar på en mångfald andra punkter, vilka här i korthet torde få beröras i den ordning, de äro behandlade i propositionen.

Enligt den inställning, varåt departementschefen ger uttryck överst på s. 37 i propositionen, skall en lägenhetshavare, som får sin lägenhet överförd till 1943 års bestämmelse men som av personliga skäl ej kan åtaga sig arbete på kronoparkerna, kunna åläggas att betala högre årsavgift än som finnes skäligt med hänsyn till torpets beskaffenhet. Detta synes knappast tillfredsställande. Såsom utredningen föreslagit bör nuvarande bestämmelse härom upphävas.

Departementschefen synes icke ha vederlagt de skäl, som av utredningen anförts för att med avseende å kronolägenheter, oavsett läge, tillämpa de grunder för bidrag till betesförbättring, som enligt bestämmelserna för norrländska skogsproduktionsanslaget gälla inom lappmarkerna.

Departementschefens förslag om delning av kostnaden för täckande av brandrisk mellan domänverket och lägenhetshavarna synes knappast fotat på några i och för sig bärande skäl. Man frågar sig vidare hur det skall ordnas, om en byggnad på en äldre kronolägenhet brinner ned men innehavaren varken har rätt att få ut brandskadeersättning eller sådan byggnadshjälp, som föreslagits av utredningen. Han har då knappast någon nytta av att han erlagt en förhöjd avgift till domänverket.

Icke heller vad departementschefen föreslagit i fråga om beräknande av avträdesersättning synes tillfredsställande. Departementschefen har ansett avdrag härå bland annat böra ske för stödlån, krislån och därmed jämförbara lån. Utredningen har haft motsatt uppfattning och till stöd härför hänvisat till att stödlån och krislån haft till syfte att bringa lättnad i lä-

genhetshavarnas ekonomiska trångmål. Enligt utredningens mening föreligger icke tillräckliga skäl att, när det gäller bidrag med dylikt syfte, låta den omständigheten att bidragstagare avträder den av honom brukade lägenheten, aktualisera en återbetalning av bidraget. Den uppfattning, som utredningen sålunda uttalat, synes grundad på bärande skäl.

Departementschefen har uttalat sig för att den hittillsvarande legofriheten för de s. k. kolonaten skall upphöra efter den 14 mars 1951 och säger sig ha denna uppfattning »i likhet med utredningen». Detta senare uttalande är missvisande så till vida som utredningen förordat en sänkning av årsavgiften till förslagsvis 60 kronor, vilket belopp är väsentligt lägre än det som skulle utgå för de flesta kolonat, om den författningssenkliga legan skulle tillämpas. Vad utredningen föreslagit synes skäligt.

Departementschefen har visserligen i princip biträtt utredningens uppfattning, att de äldre bestämmelserna för olika lägenhetskategorier så långt möjligt böra göras likformiga såväl sinsemellan som i förhållande till 1943 års kungörelse. För att det skall vara någon mening härmed, måste emellertid förutsättas, att lägenhetshavarna skola vara villiga att, med annullerande av sina hittillsvarande kontrakt, teckna nya avtal enligt nya bestämmelser. Man kan ifrågasätta, vad de ha för anledning härtill om icke några förmåner — exempelvis byggnadshjälp och förhöjt betesförbättringsbidrag — stå att vinna genom sådan övergång.

Slutligen har departementschefen ej heller tillmötesgått utredningens förslag om ökade anslag till kronolägenheterna. Detta sammanhänger med att förslagen om byggnadshjälp m. m. ej godtagits.

Gentemot den allmänna inställning till kronolägenhetshavarnas problem, som den föreliggande propositionen genomandas, kunna till sist återgivnas följande uttalanden av kronolägenhetsutredningen:

Vid bedömande av behovet av anslagsmedel bör beaktas det angelägna i att åtgärder för en sanering av byggnadsbeståndet på kronolägenheterna vidtagas, innan avflyttningen från skogsbygderna fortgått alltför långt. Även om arbetskraften inom dessa bygder i stort sett är behövlig för ett rationellt skött skogsbruk, hindrar detta emellertid icke att en viss dold arbetslöshet mångenstädes är för handen. Denna lediga arbetskraft kan icke utan vidare påräknas för den allmänna arbetsmarknaden men skulle sannolikt kunna mobiliseras för byggnads- liksom andra anläggningsarbeten på hemorten, om byggnadstillstånd i här avsedda fall lämnades vid sidan av de eljest bestämda länskvoterna. En annan sak är, att på en del håll finnas kronolägenheter, vilkas innehavare ej kunna påräkna annat än mycket otillräckliga försörjningstillfällen och därför böra flytta till annan ort. I dessa fall kräver tydligen hänsynen till landets behov av arbetskraft åtgärder av andra slag än iståndsättning av äldre bostäder, nämligen underlåtande av den önskvärda flyttningen. Även vad som föreslagits i sistnämnda hänseende kan sålunda sägas stå i överensstämmelse med de nu aktuella strävandena att så effektivt som möjligt taga till vara landets arbetskraft.

På grund av det sålunda anförda hemställes,

att riksdagen vid behandling av propositionen nr 129 måtte vidtaga de ändringar, som föranledas av ovan framförda synpunkter, och i följd härav höja det i propositionen föreslagna anslaget 850 000 kronor till 950 000 kronor.

Stockholm den 29 mars 1950.

<i>Uddo R. Jacobson.</i>	<i>Wald. Svensson.</i>	<i>Carl Östlund.</i>
<i>Gunnar Hedlund.</i>	<i>Sigfrid Jonsson</i> i Järvsand.	<i>J. H. Johansson</i> i Norrfors.
<i>Gösta Skoglund.</i>	<i>O. E. Sandberg.</i>	<i>E. Oskar Åkerström.</i>
<i>J. O. Gavelin.</i>	<i>Olof W. Wiklund.</i>	<i>K. J. Andersson</i> i Alfredshem.
<i>Verner Hedlund.</i>	<i>Alg. Gunnarsson.</i>	<i>Nils Jönsson</i> i Rossbol.
<i>Magnus Nilsson.</i>	<i>Helge Lindström.</i>	<i>Erik W. Norén.</i>
<i>Harald Kärrlander.</i>	<i>Lars Jonsson.</i>	<i>Alf Andersson.</i>